Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita Polska

Dofinansowane przez Unię Europejską

Co uwzględniać planując lokalny system przeciwdziałania przemocy domowej? Wokół badania sytuacji osób doznających przemocy w województwie pomorskim w 2023 roku

dr Mateusz Rutkowski
Forum Analityków Włączenia Społecznego
Gdańsk, 25 marca 2026 r.

WŁĄCZAMY pomorskie!

Wprowadzenie

- Punktem wyjścia realizacji badania pilotażowego była potrzeba diagnozy sytuacji osób doznających przemocy w województwie,
- Brakuje szczegółowych danych opisujących sytuację ODP w regionie, ale także na innych szczeblach (JST, PL),
  - Publikowane dane mają charakter ogólny lub dotyczą udzielonego wsparcia, a nie sytuacji ODP/OSP (statystyka Policji, sprawozdanie z KPPPwR),
  - Z kolei badania prowadzone przez MRPiPS są dalece niedoskonałe – dotyczą formułowania opinii przez służby i społeczeństwo (2019), realizowane na stosunkowo nielicznej próbie ogólnopolskiej (320/o; 80/i; 5/w), co nie pozwala na ekstrapolowanie wyników (2017) lub budzi wątpliwości co do dotarcia do osób objętych badaniem, choć dość głęboko rozpoznające sytuację ODP (2013),
- Pod tym względem badanie ROPS UMWP ma charakter unikatowy w kraju.

O realizacji

- Pozyskiwanie danych zbiegło się w czasie z nowelizacją Ustawy/Rozporządzenia,
- Kluczem skutecznej realizacji była współpraca, mimo pojawiających się trudności – za którą ogromnie dziękuję,
- Badanie, o którym mowa jest świetnym przykładem na to, jak wiele danych posiadamy w swoich zasobach, z których jednak nie zawsze mamy przestrzeń korzystania,
- Co więcej, pokazuje, że nie zawsze istnieje potrzeba zlecania przedsięwzięć badawczych czy prowadzenia szerokich analiz – wystarczy wykorzystać to, co robimy na co dzień,

O metodzie

- Wykorzystanie posiadanych zasobów, tj. procedowanie NK przez ZI, możliwość „dostępu” do danych za pośrednictwem CAS,
- Oparcie narzędzia o obowiązujące formularze NK A i C,
- Konsultacje narzędzia z wybranymi OPS,
- Zachowanie spójności narzędzia w całym okresie sprawozdawczym,
  by możliwe było zestawienie danych w ujęciu rocznym,
- Badanie miało charakter pilotażowy, zatem należy ostrożnie podchodzić do wyciąganych wniosków. Pozwala jednak na dokonanie pewnych obserwacji oraz uzupełnia istotną lukę w wiedzy w zakresie sytuacji osób doznających przemocy.

Wybrane wyniki badania

Liczba wszczętych procedur

©Depositphotos

Liczba procedur w ujęciu kwartalnym

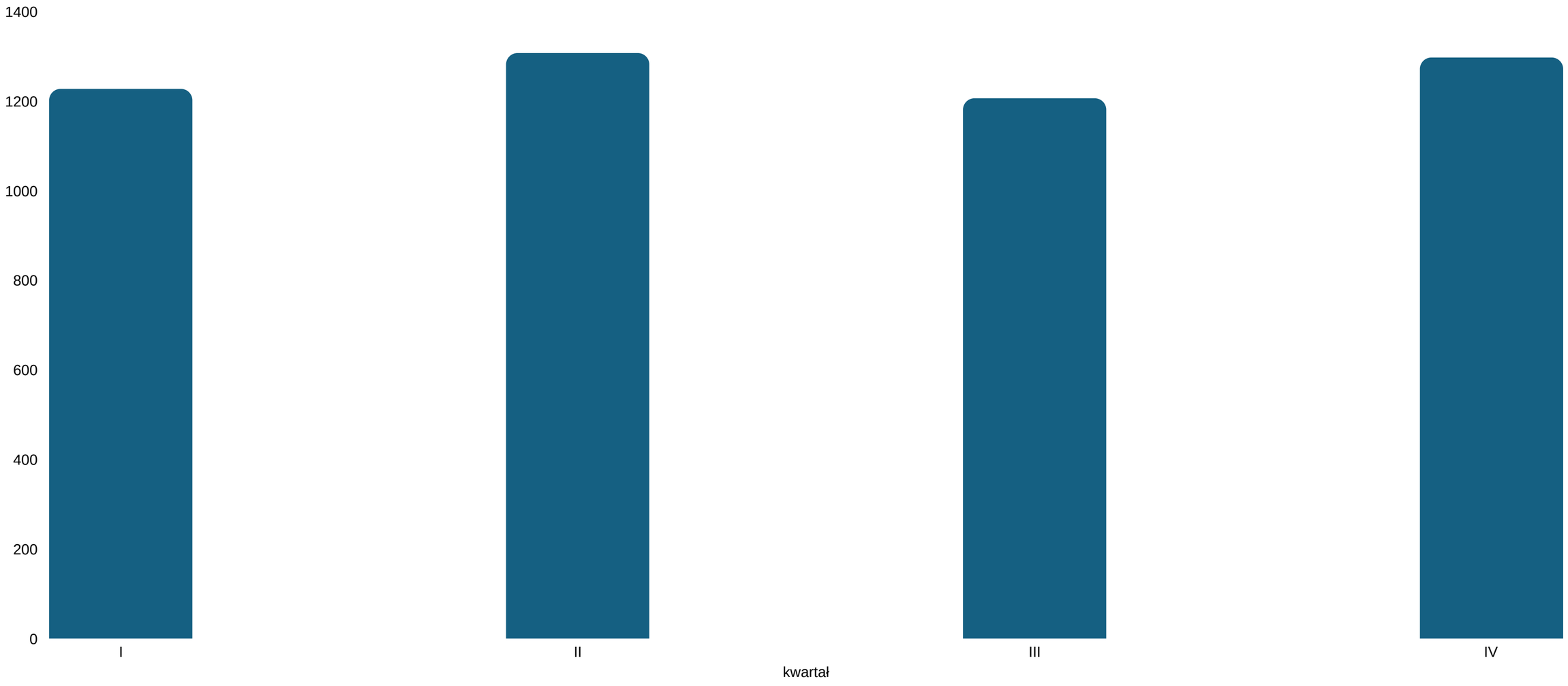

Liczba procedur NK w układzie powiatów (I)

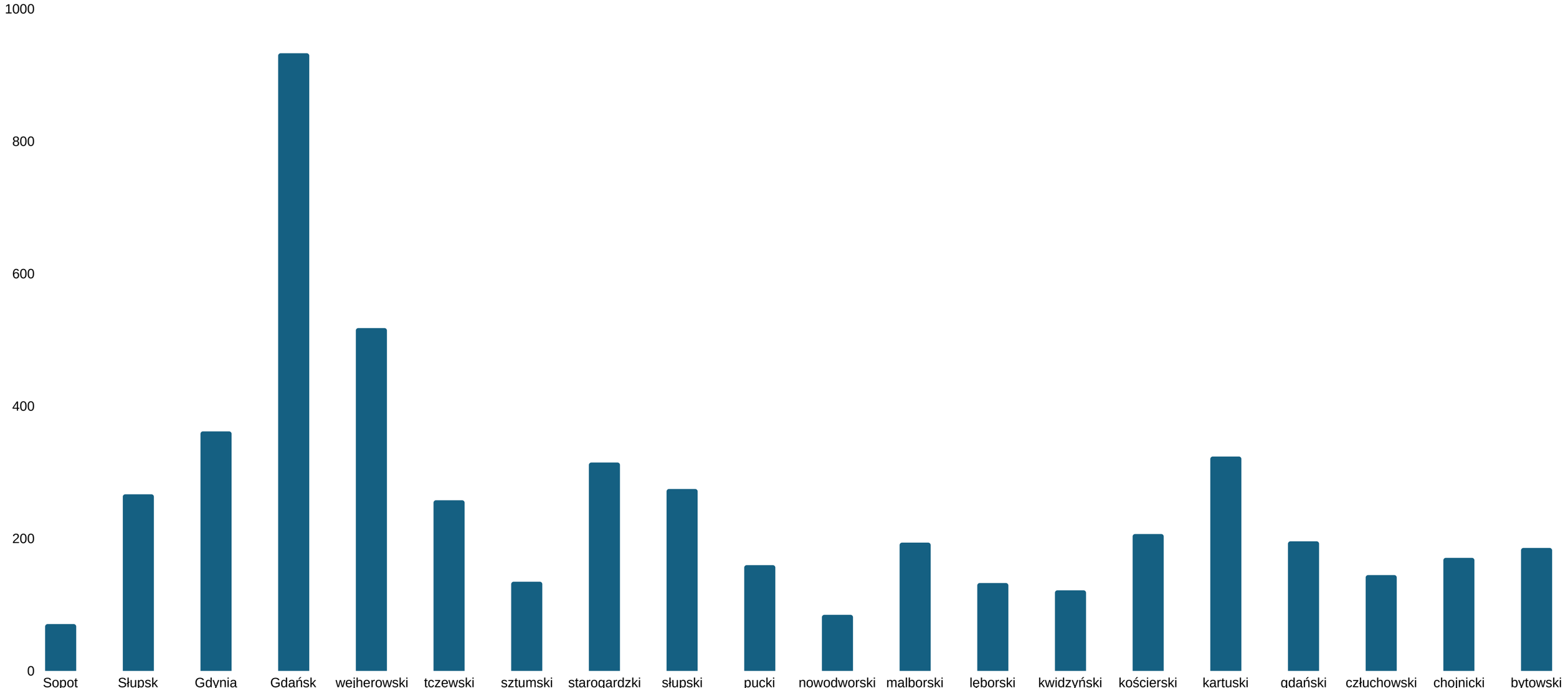

Liczba procedur NK w układzie powiatów (II)

Udział procedur w liczbie mieszkańców

Udział procedur w liczbie ludności

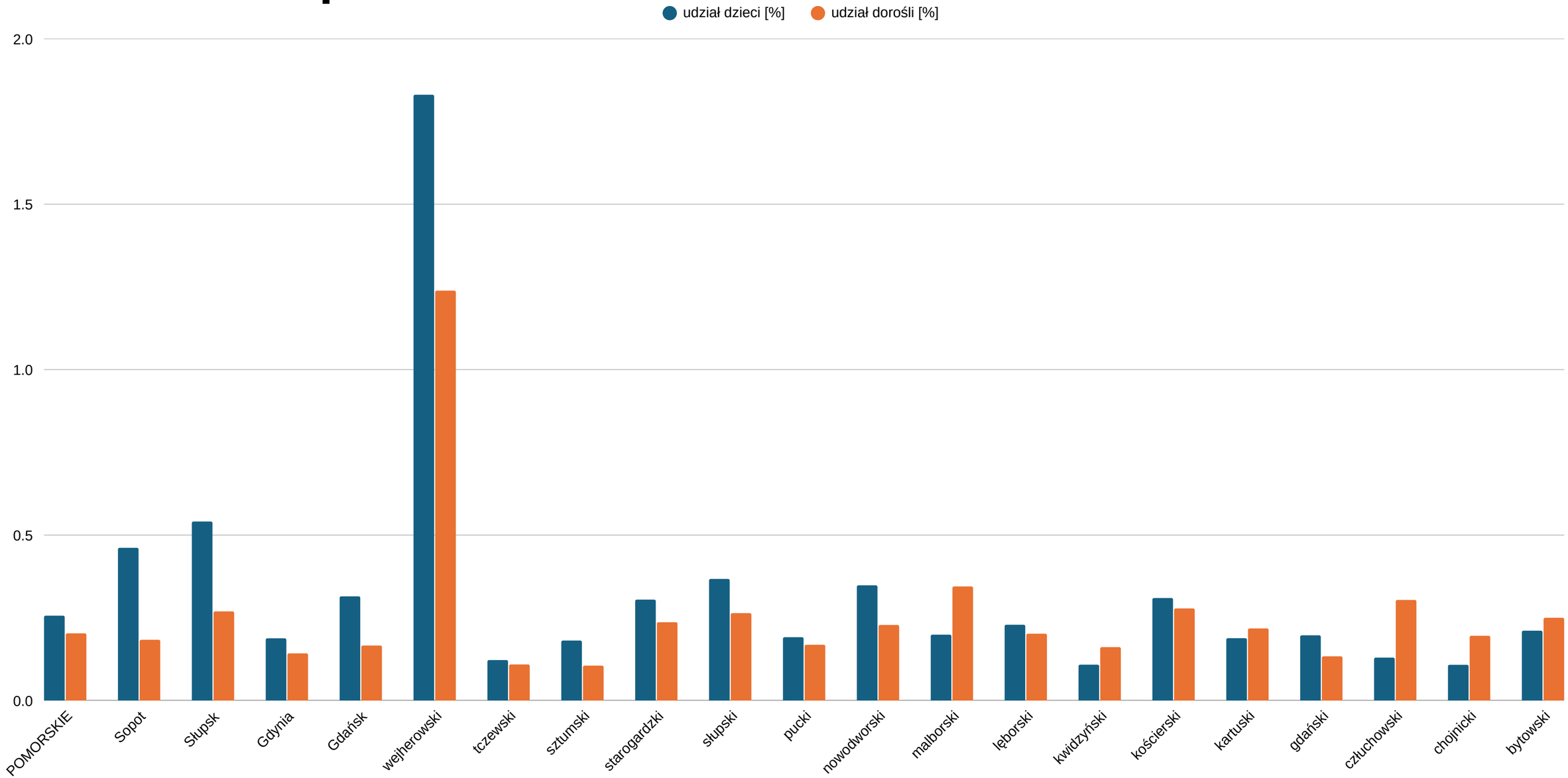

Procedury w podziale na płeć

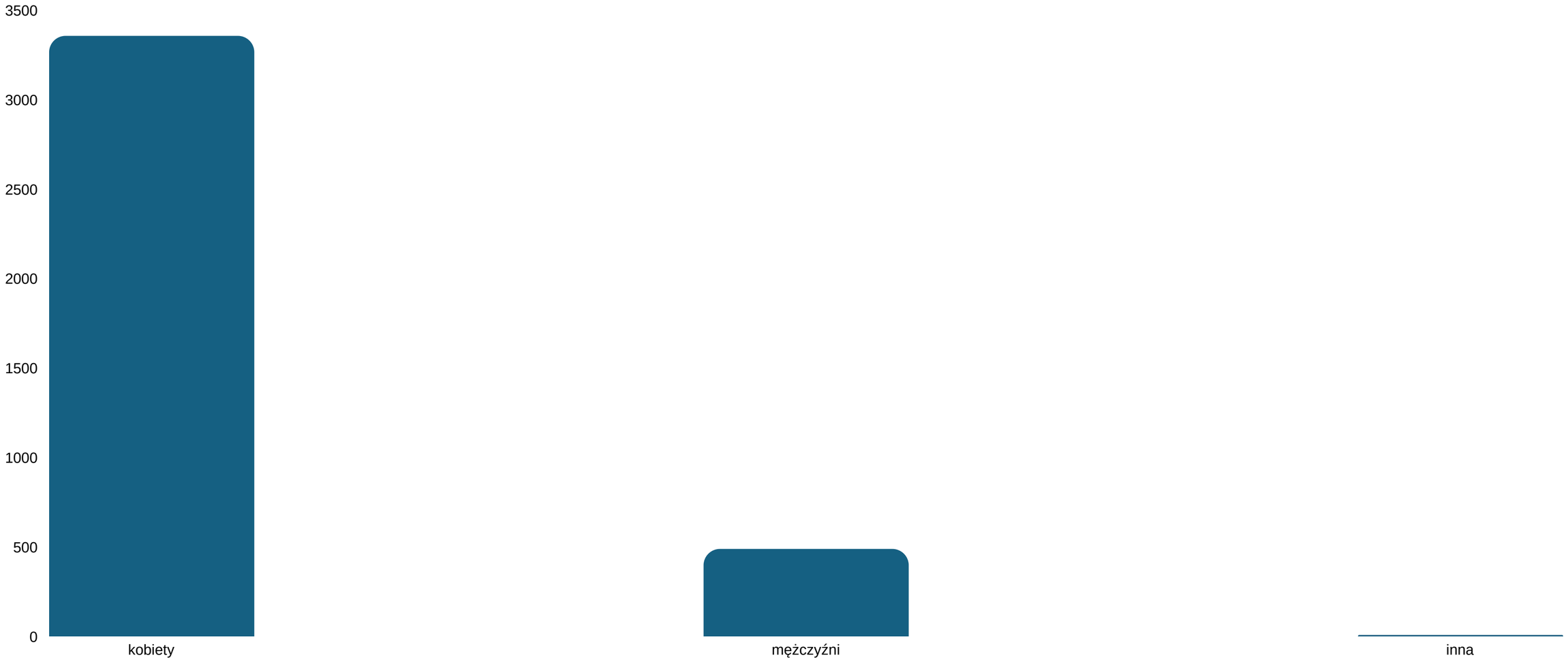

Procedury w podziale na płeć c.d.

- Zaobserwowano stosunkowo niewielki odsetek osób określających własną płeć poza systemem binarnym,
  - Trudno zatem wyciągać wnioski w zakresie tych osób,
- Nadreprezentacja kobiet dostrzegalna jest również we wszystkich predykatach opisujących sytuację osób doznających przemocy, zatem ważne okazało się analizowanie nie tyle ogólnej sytuacji ODP, lecz także wewnątrz każdej z płci,
- W dalszych analizach zasadniczo pominięte zostają dzieci wskazywane jako główne ODP, bowiem podejście do realizacji procedur jest zróżnicowane,

Stosunek pokrewieństwa

Stosunek pokrewieństwa – charakterystyka

- Stosunek pokrewieństwa określano jako relację ODP względem OSP (kim jest osoba doznająca dla stosującej),
- W 3 z 4 przypadków (71,5%) do przemocy dochodziło w relacji małżeńskiej i partnerskiej,
  - W przypadku kobiet odsetek wyniósł 76,3% – dwukrotnie częściej niż w przypadku mężczyzn,
- Mężczyźni częściej niż kobiety doznawali przemocy ze strony własnych dzieci (21,7% vs. 12,9%), czy rodziców (17,0% vs. 4,6%),
- Druga w kolejności była relacja rodzicielska (rodzice doznający przemocy ze strony dzieci) – 14,1%,

Sytuacja rodzinna

©Depositphotos

Sytuacja rodzinna – odsetek

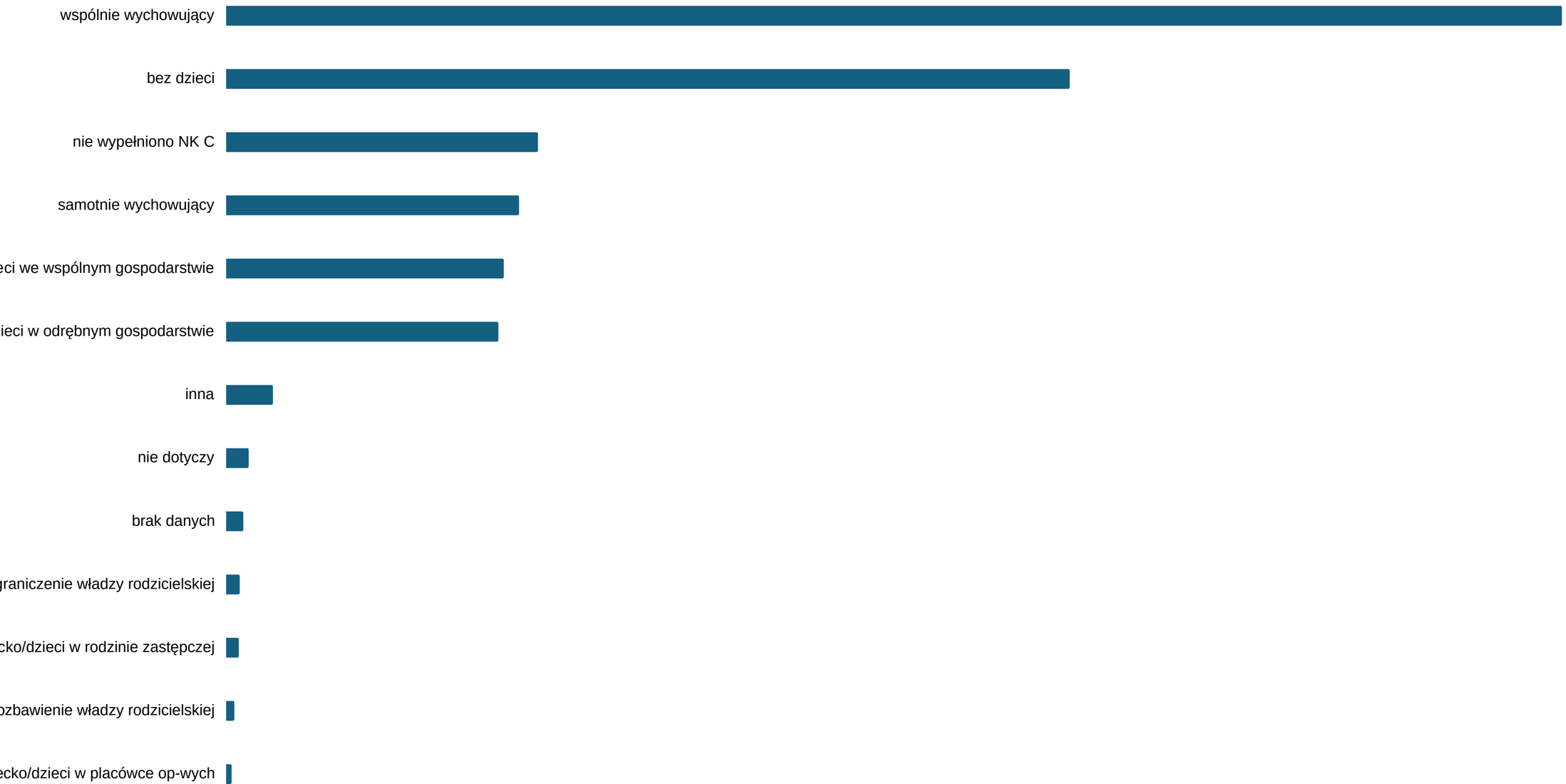

Sytuacja rodzinna c.d.

- Wśród kobiet najwyższy odsetek dotyczył wspólnego wychowania dzieci (40,9%; M=23,4%), a w przypadku mężczyzn nieposiadania dzieci (36,5%; K=22,6%),
- Kobiety częściej niż mężczyźni samodzielnie wychowywały dzieci (9,4% vs. 2,5%),
- Stosunkowo rzadko przemoc występowała w środowiskach rodzinnych z ograniczeniem lub pozbawieniem władzy rodzicielskiej, a także przebywania dzieci w pieczy zastępczej (niespełna 0,5% dla każdego z itemów),

Sytuacja zawodowa

Wiek ODP w podziale na ekonomiczne grupy wieku oraz płeć

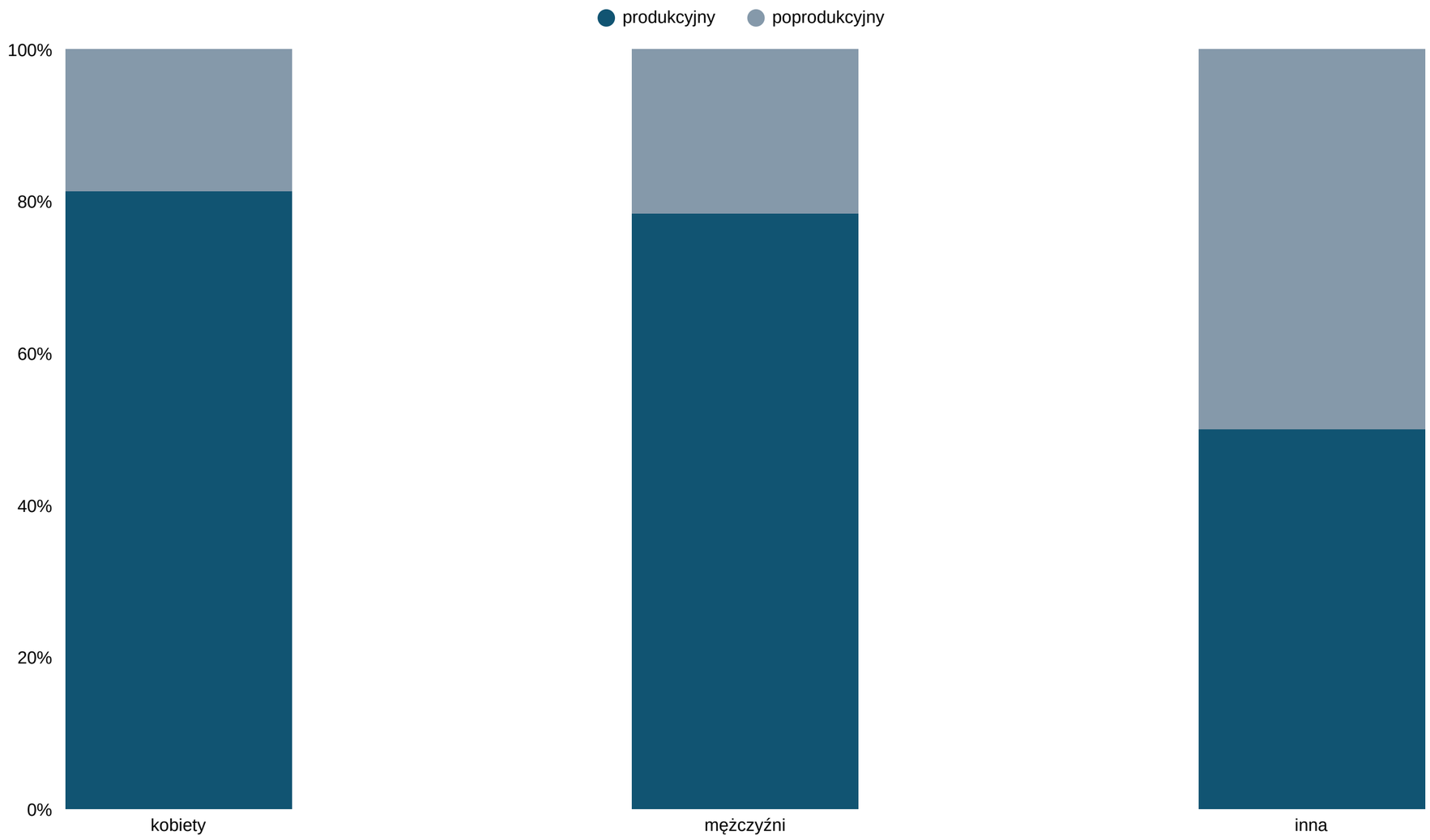

Sytuacja zawodowa c.d.

- Najwięcej ODP posiadało zatrudnienie (K=43,7%; M=43,6%),
  - Warto dodać, że 2,2% spośród kobiet i 3,9% spośród mężczyzn prowadziło działalność gospodarczą,
  - W większości powiatów liczba ODP pracujących była wyższa niż pozostających bez pracy (z wyjątkiem: bytowskiego, sztumskiego, kwidzyńskiego, lęborskim),
- Kobiety częściej niż mężczyźni pozostawały bez zatrudnienia (26,1% vs. 17,4%),
- Niezdolność do pracy dotyczyła ODP wskazanych w co czwartej procedurze,
- Istotną grupę stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym (senioralnym; niemal 20%).

Sytuacja ekonomiczna

©Depositphotos

Sytuacja ekonomiczna w podziale na płeć [%]

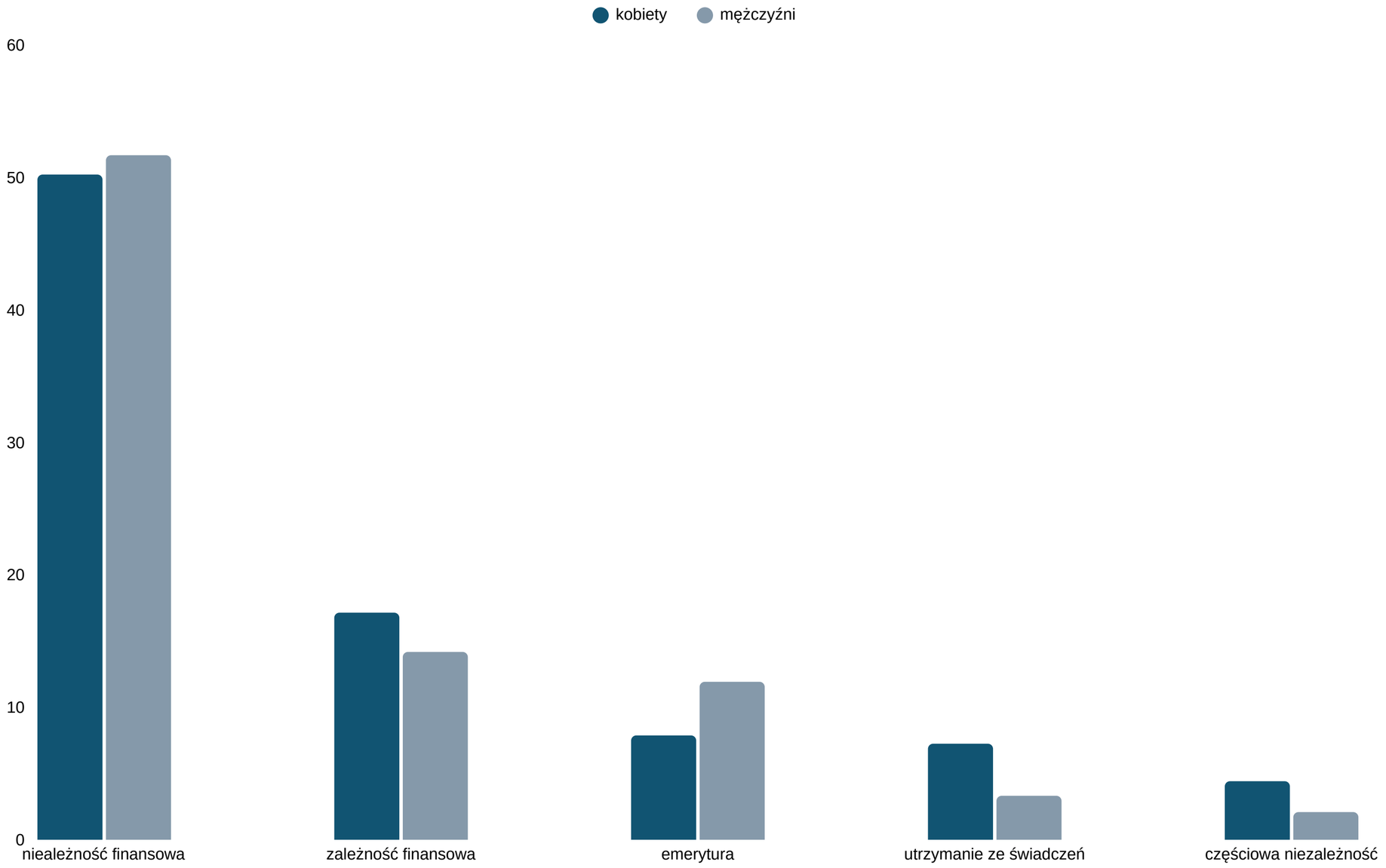

Sytuacja ekonomiczna – charakterystyka

- Ogólny obraz sytuacji ekonomicznej z uwzględnieniem płci rysuje relatywnie trudniejsze warunki w przypadku kobiet niż mężczyzn,
- Kobiety częściej niż mężczyźni były zależne lub częściowo zależne finansowo, utrzymywały się ze świadczeń,
- Natomiast mężczyźni częściej byli niezależni finansowo lub utrzymywali się z emerytury,
- Na poziomie województwa 6,7% ODP utrzymywało się ze świadczeń, zatem związek między niskim statusem ekonomicznym a występowaniem przemocy jest słaby.

Sytuacja mieszkaniowa

Sytuacja mieszkaniowa ODP*

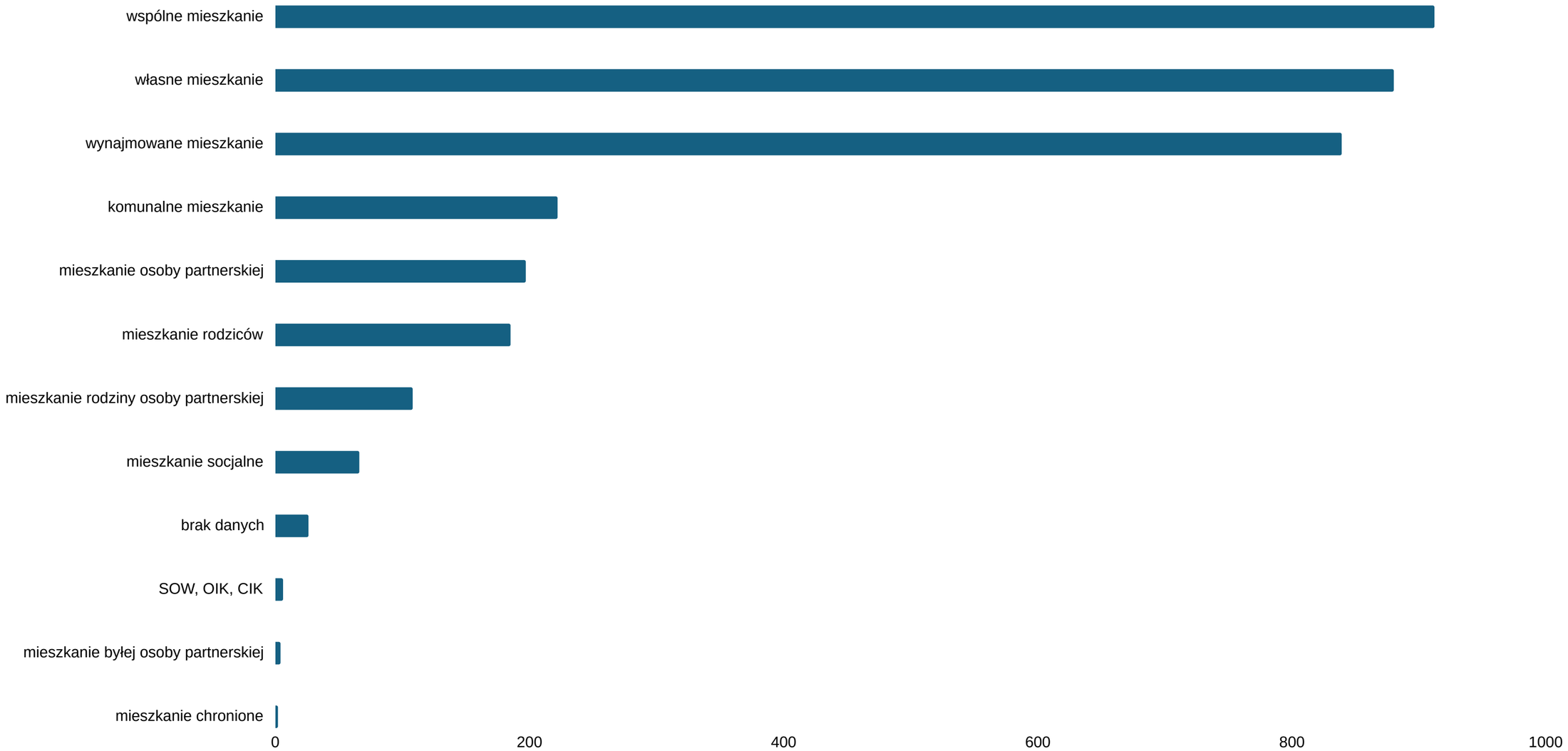

Formy przemocy

©Depositphotos

Formy przemocy wskazane w procedurach

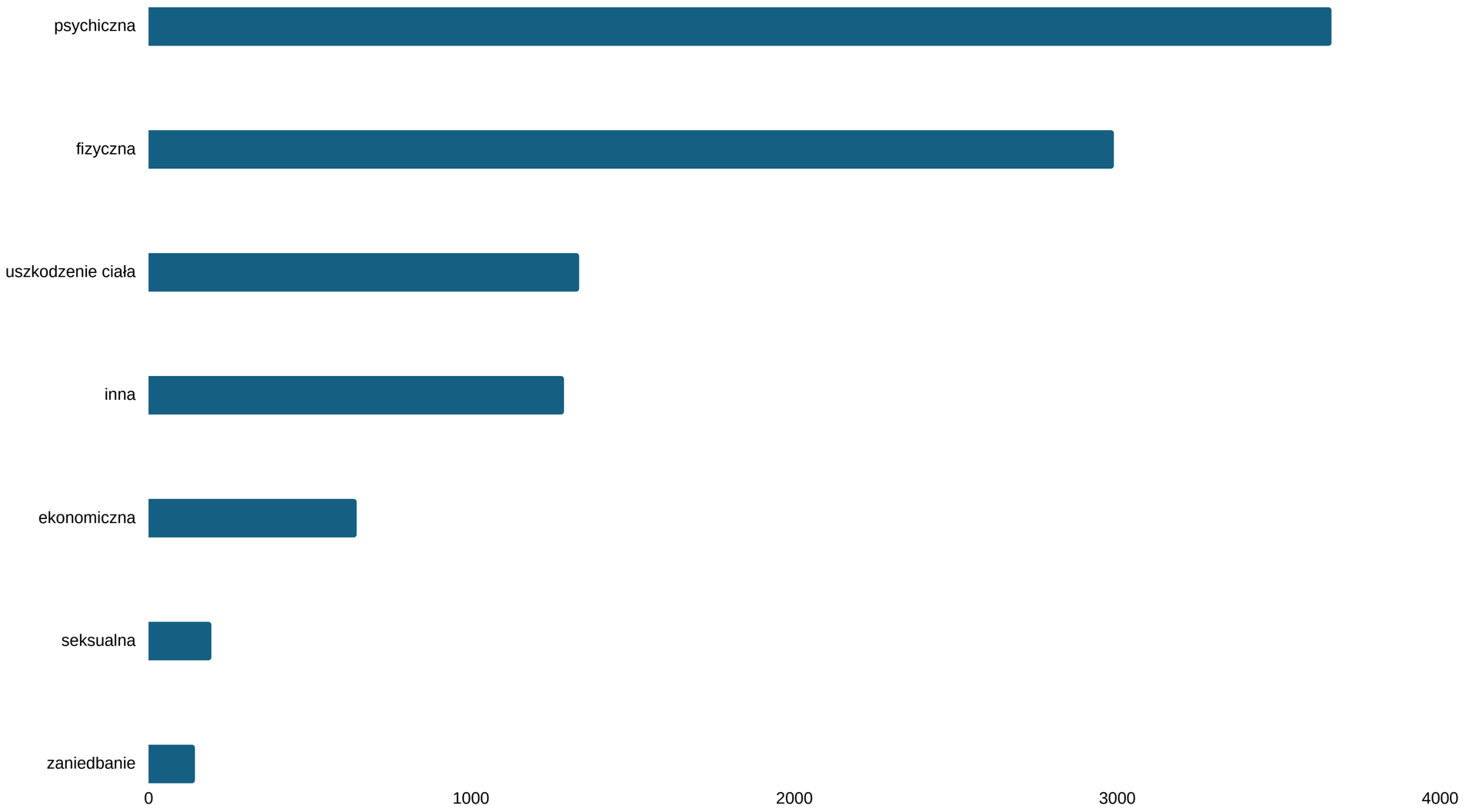

Liczba form przemocy wskazanych w procedurze (max =7)

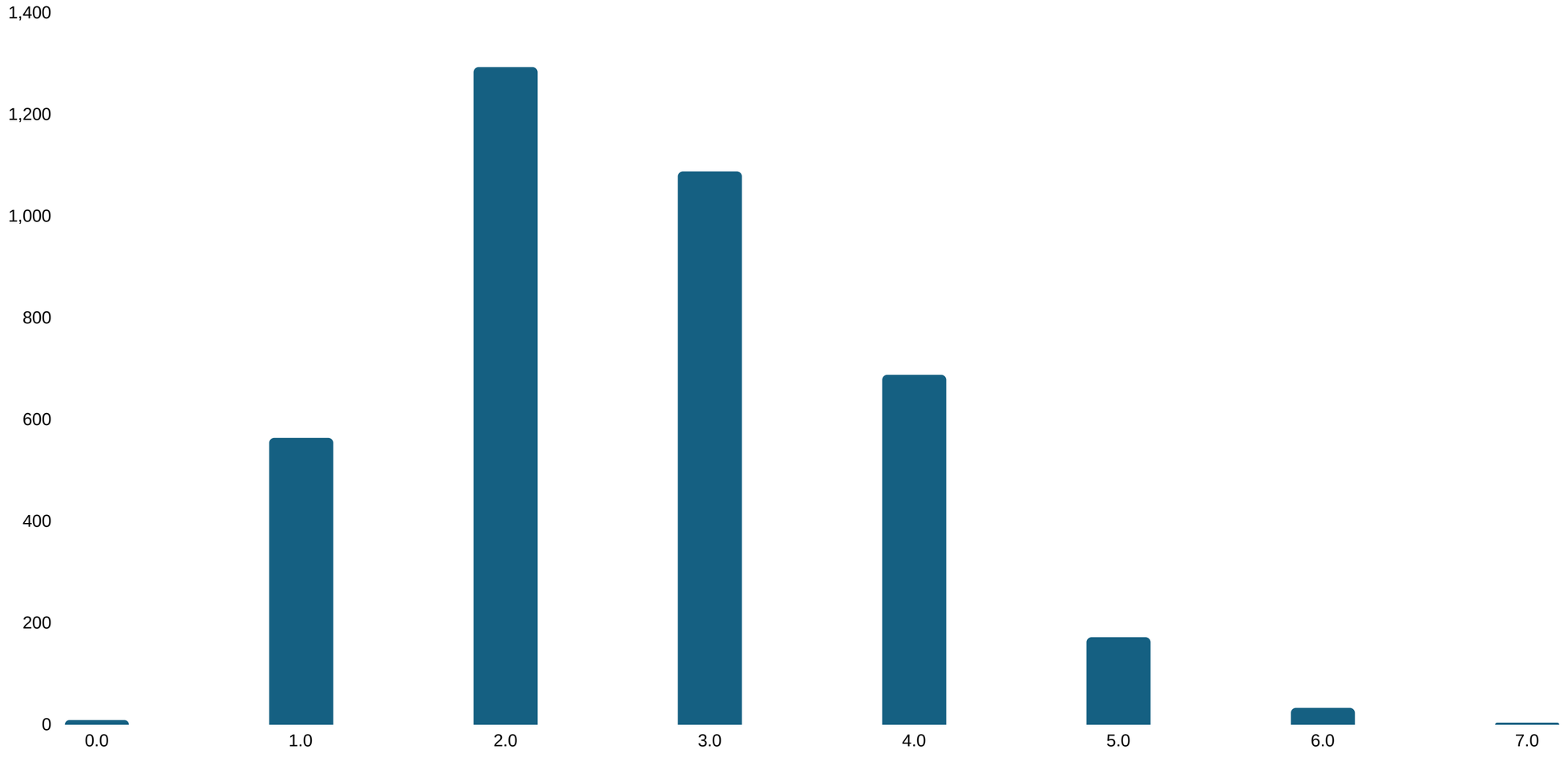

Przemoc psychiczna

Udział przemocy psychicznej według powiatów

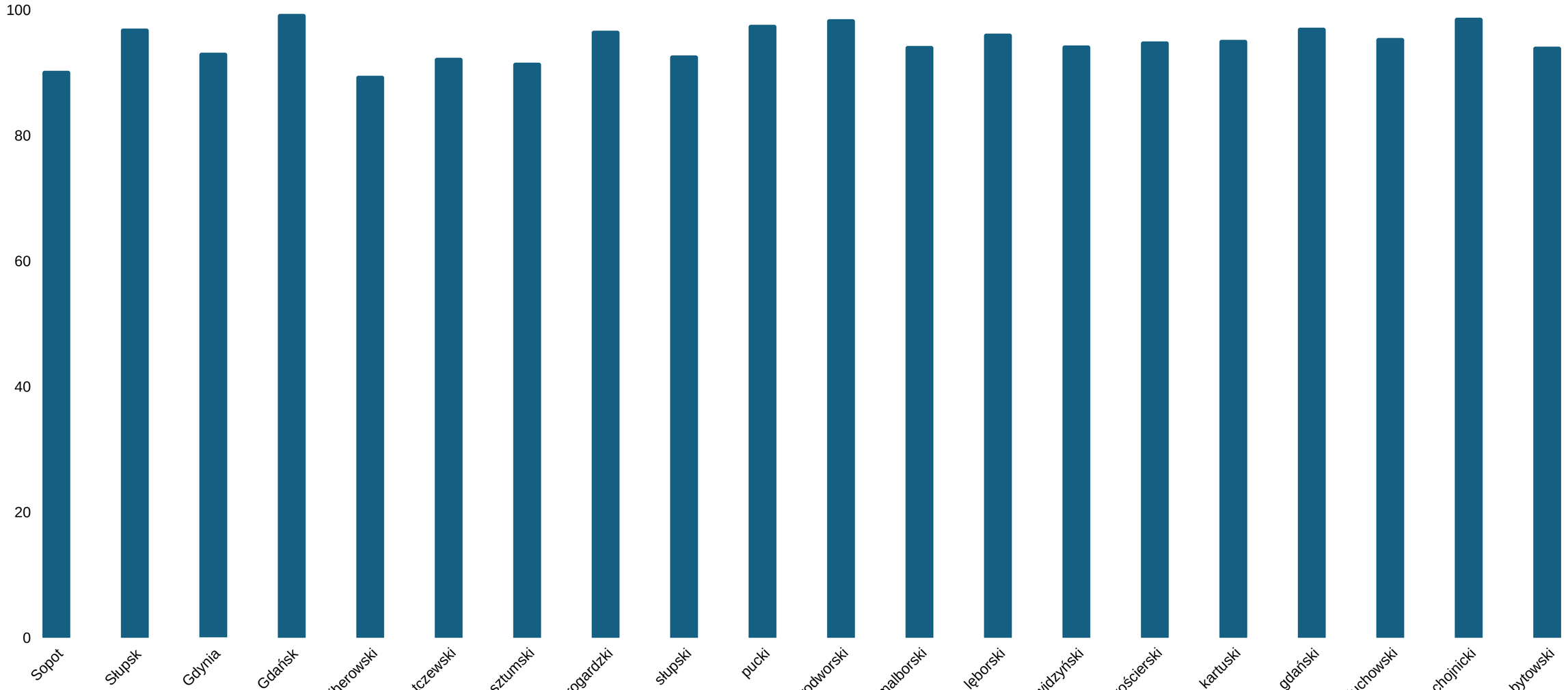

Przemoc psychiczna – krótka charakterystyka

- Tej formy przemocy doświadczało 95,1% osób wskazanych jako ODP w procedurach NK
  - 83,2% osób doznających przemocy psychicznej stanowiły kobiety,
- Przemoc psychiczna najczęściej współwystępowała z przemocą fizyczną (77,2%), a najrzadziej z zaniedbaniem (3,8%),
- Około 44% osób doznających przemocy psychicznej posiadało zatrudnienie,
- Większość ODP stanowiły osoby w wieku produkcyjnym (K=81,2%, M=77,7%)
- Kobiety istotnie częściej niż mężczyźni utrzymywało się ze świadczeń (7,3% vs. 2,9%),
- Poziom niezależności finansowej był zbliżony dla kobiet i mężczyzn (K= 50,2% M=51,3%),

Przemoc fizyczna

©Depositphotos

Przemoc fizyczna a współwystępowanie innych form przemocy

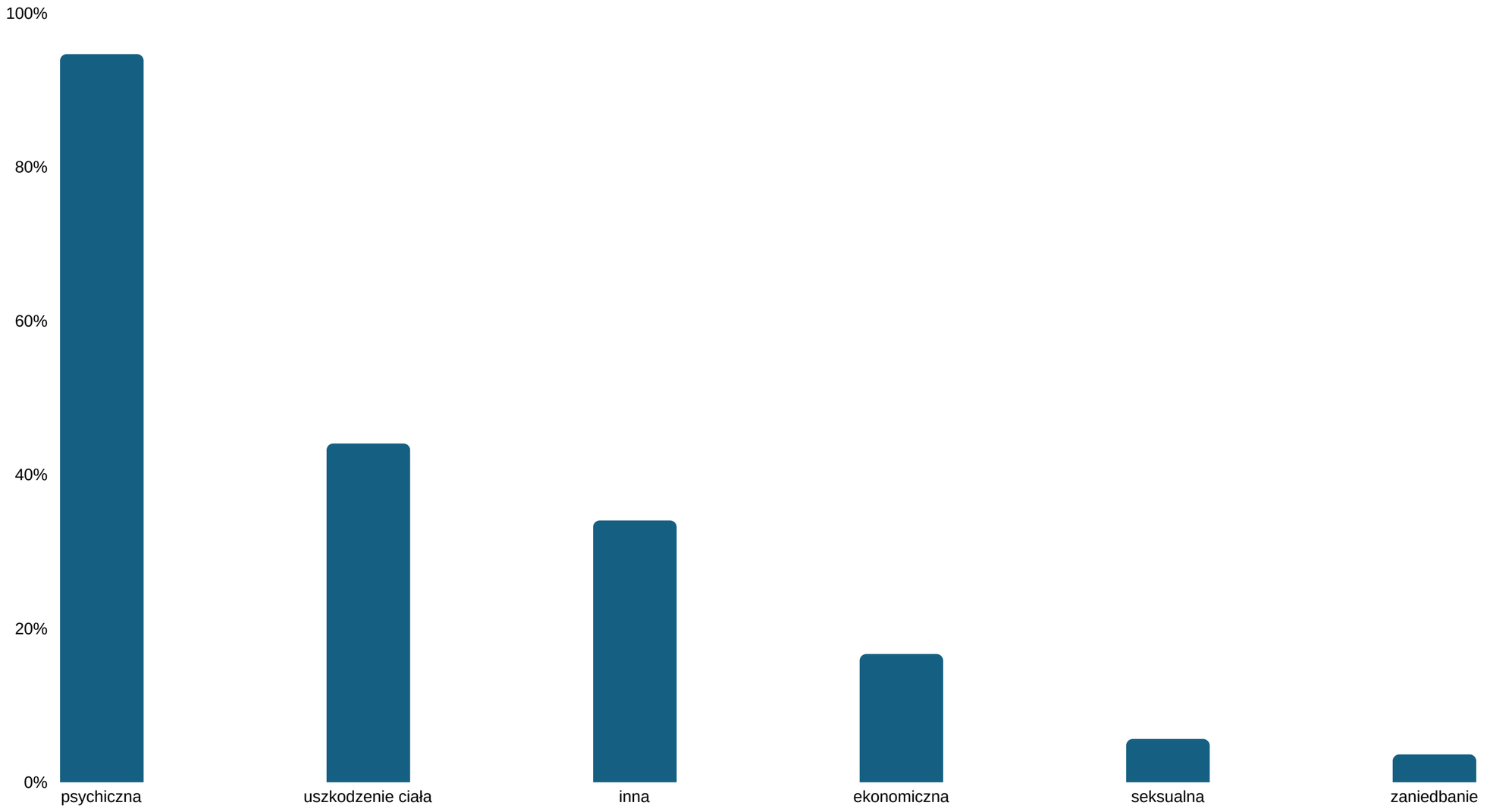

Przemoc fizyczna – krótka charakterystyka

- Mężczyźni nieco częściej niż kobiety doświadczali tej formy przemocy (77,4% vs. 79,3%),
- Występowanie tej formy przemocy było zróżnicowane przestrzennie – obszar zmienności wyniósł 19,4,
- Przemocy fizycznej kobiety najczęściej doznawały ze strony osób partnerskich (78,2%),
  - Dla mężczyzn odsetek ten wyniósł (38,8%),
- Sytuacja ekonomiczna i zatrudnieniowa była dla kobiet nieco mniej korzystna niż dla mężczyzn (produkcyjny: 83,1% vs. 79,6%; niezależność: 50,4% vs. 53,2%).

Zaniedbanie

©Depositphotos

Zaniedbanie w podziale na płeć

Zaniedbanie w podziale na powiaty [%]

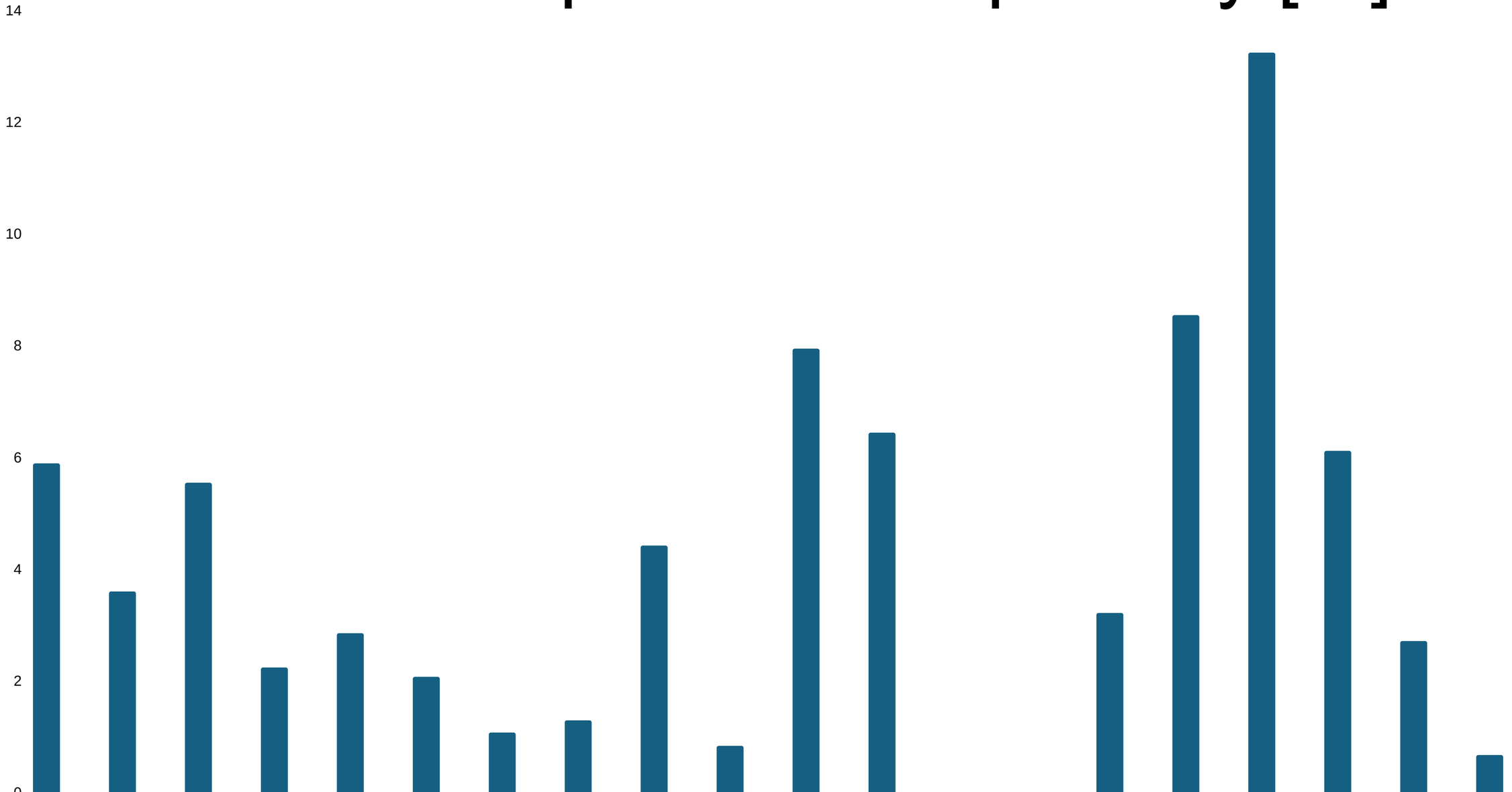

Zaniedbanie – krótka charakterystyka

- Najczęściej współwystępowało z przemocą psychiczną (97,2%), a najrzadziej z przemocą seksualną (16,8%),
- Kobiety były najczęściej zaniedbywane przez osoby partnerskie (80,5%), zaś mężczyźni przez rodziców (40,0%),
- 40% mężczyzn pracowało, a w przypadku kobiet najwyższy odsetek dotyczył pozostawania bez pracy (39,8%),
- Kobiety w największym stopniu były zależne finansowo (36,7%; nzal 32%) – mimo bycia w wieku produkcyjnym (83,6%); mieszkając
  w wynajmowanym (27,3%) lub własnym/wspólnym mieszkaniu (po 19,5%),
- 40% mężczyzn było niezależnych finansowo (zal 26,7%), 66,7% w wieku produkcyjnym, a po 33,3% zamieszkiwało wspólne mieszkanie oraz wynajmowało lokal,

Wnioski

Ogólna charakterystyka zjawiska

- Przemoc jest przestrzennie zróżnicowana, co może świadczyć z jednej strony o skuteczności jej rozpoznawania lub wysokiej świadomości koalicjantów/społeczności lokalnej, zaś z drugiej o niewystępowaniu zjawiska lub niewystarczających kompetencjach w zakresie jego diagnozowania,
- W co czwartej procedurze główną ODP było dziecko, jednak fakt wysokiego odsetka wspólnego wychowywania dziecka (38,6%) oznacza, że dzieci uwikłanych w przemoc jest niemal połowa,
- Rzadko kiedy mamy do czynienia z jedną, „czystą” formą przemocy – w 85% przypadków jest to konglomerat różnych form,
- Należy prowadzić działania diagnostyczne zjawiska, które nie będą jedynie monitoringiem liczby procedur i form wsparcia,

Osoby doznające przemocy

- Kobiety doznają przemocy dziewięć razy częściej niż mężczyźni,
- Najczęściej ODP i OSP łączy relacja małżeńska/partnerska,
- Brak zatrudnienia nie jest istotną determinantą doznawania przemocy – większość ODP posiadała zatrudnienie,
- Płeć nie różnicuje sytuacji zawodowej ODP – równie często pozostają w zatrudnieniu. Kobiety częściej pozostają bez pracy, mężczyźni zaś są niezdolni do zatrudnienia,
  - Zatrudnienie jako kluczowy warunek egzystencji, istotnie różnicuje podejście do wsparcia – kobiety będą wymagały aktywizacji zawodowej, mężczyźni wsparcia specjalistycznego (np. asystenta pracy),

Osoby doznające przemocy c.d.

- Mężczyzn cechuje natomiast większa niezależność w zakresie obciążeń rodzicielskich,
- Warto jednak zwracać szczególną uwagę na sytuację osób niezdolnych do pracy, szczególnie zaś wymagających wsparcia innej osoby. W takich przypadkach zatrzymanie przemocy wymaga holistycznego podejścia i zabezpieczenia realizacji nawet podstawowych potrzeb,
  - Holistyczne podejście do wsparcia wymaga jednak holistycznej gotowości instytucjonalnej i usługowej do jego realizacji,

Osoby doznające przemocy c.d. (II)

- Najczęściej zajmują wspólne, własne lub wynajmowane mieszkanie – w dwóch z trzech tych przypadków istotne jest położenie nacisku na gminne zasoby mieszkaniowe dostępne dla ODP, opcjonalnie (w standardzie minimum) miejsc interwencyjnego pobytu np. do 6 miesięcy,
- Potrzebę tę wzmaga ich sytuacja ekonomiczna i zawodowa,
- Niejednokrotnie więc będzie to potrzeba kompleksowego wsparcia – od kwestii bytowych, przez ekonomiczne, a na wsparciu psychologicznym kończąc,

Koalicjanci systemu przeciwdziałania przemocy

- Funkcjonowanie systemu przeciwdziałania przemocy domowej, opracowanie gminnego PPPDiOODPD oraz praktyczne działanie musi opierać się na partnerskiej współpracy,
- Niezbędne jest podnoszenie kompetencji osób zaangażowanych w działania – wiedza jest warunkiem skutecznego wspierania,
- Szkolenia te powinny obejmować również procedury postępowania z samymi formularzami NK – występują bowiem rozbieżności i braki w treści,
- Przemoc ma płeć, co jednak nie dotyczy wyłącznie kwestii doznawania przemocy, ale również adresowania działań zaradczych (różnicowanie),

Wyniki a planowanie systemu przeciwdziałania przemocy domowej

- **AKTUALNOŚĆ**: Działania powinny uwzględniać występowanie nowych form i przejawów przemocy, w tym zmieniającą się charakterystykę ODP,
- **DOSTĘPNOŚĆ WSPARCIA:** Miarą skuteczności działań wydaje się być poziom dostosowania rozwiązań do indywidualnej sytuacji ODP, nie należy więc zamykać się w swego rodzaju funkcjonalnych ramkach,
- **EDUKACJA:** Należy uwzględniać działania edukacyjne kierowane zarówno do osób pracujących w obszarze, jak i społecznych kampanii edukacyjnych,
- **KADRY:** Inwestycja w kadry powinny obejmować nie tylko działalność szkoleniową, lecz także zwiększenie zatrudnienia (według identyfikowanych potrzeb i obciążenia zadaniami),
- **ROZPOZNANIE:** Planowanie powinno opierać się na diagnozowaniu – wbrew pozorom zjawisko ulega przemianom,

Na koniec

Petycja w sprawie pilnej potrzeby dokonania tzw. „małej nowelizacji” ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej

Podziel się na Facebooku

Petycja | Podpisy 884 | Statystyki | polityka prywatności | Dodatkowa widzialność

My, praktycy – członkinie i członkowie zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno-pomocowych, pracujący bezpośrednio z rodzinami dotkniętymi przemocą domową – wnosimy o pilne podjęcie prac legislacyjnych nad tzw. „małą nowelizacją” ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Obowiązujące przepisy, mimo słusznych założeń ochronnych, w praktyce generują nadmierną formalizację i rozbudowane obowiązki dokumentacyjne. Przy skali zjawiska obejmującej tysiące rodzin oraz realnych trudnościach kadrowych służb skutkuje to ograniczeniem czasu przeznaczanego na bezpośrednią pracę z osobami doznającymi przemocy i oddziaływania wobec osób stosujących przemoc. System wymaga uproszczenia i uelastycznienia tak, aby priorytetem ponownie stał się człowiek, a nie procedura.

Podpisz petycję

Podpisując, akceptuję, że **IZABELA PAWŁOWSKA** będzie mieć dostęp do wszystkich informacji podanych przeze mnie w tym formularzu.

Imię

Nazwisko

Kraj
Stany Zjednoczone

Adres e-mail

Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita Polska

Dofinansowane przez Unię Europejską

Dziękuję

dr Mateusz Rutkowski
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
m.rutkowski@pomorskie.eu

WŁĄCZAMY pomorskie!